

Százötven éves a Magyar Nemzeti Múzeum épülete

A nemzet múzeuma ma

A Magyar Nemzeti Múzeumot Széchényi Ferenc alapította 1802. november 25-én. Cselekedete megfontolt, céltudatos volt: eredménye gyűjtőszervevénynek, munkatársai befolyásának és a kiteljesedett magyar művelődési mozgalomnak. Az alapító levél József nádorra bízta a gyűjtemény kormányzását. Buzgalmának köszönhető, hogy már 1813. december 10-én a volt Pálos kolostorban megnyílt a könyvtérből, az olvasószobából, az érem- és a régiségek szobájából álló gyűjtemény. Később a régi központi, egyetemi épületbe költöztették és 1811-ben a közönség számára is megnyitották. Az alapítást követő évben, 1807. évi országgyűlés 24. törvénycikke a nemzet birtokába vette az új intézményt — a kontinens legelső nemzeti múzeumát.

Grassalkovich Antal a múzeumépület céljára ajándékozta a Hatvani (ma Kossuth Lajos) és a Kolbacher (Reáltanoda) utca közötti telket, amelyre a nádor (a múzeum főkurátora) Hild Józseffel megtervezette a múzeum leendő épületét. A gyűjtemények gyarapítására és pénzalapjának megteremtésére a nemességet igyekezett megnyerni, nem sok sikerrel. Főleg a köznemesség, a városi polgárság és az értelmiség ajándékai gyarapították a gyűjteményeket. Az építkezés azonban egyre váratott magára. Maga az alapító 1820-ban a Hungarica-gyűjteményhez nem tartozó 9200 kötetet tartalmazó soproni könyvtárát engedte át, mint tudományos segédgyűjteményt, 6000 db metszet kíséretében. A Természetiek Tárat — a Természetudományi Múzeum elődjét — 1808-ban Széchényi felesége, Festetics Julianna ásványgyűjteménye alapozta meg. Az Freny- és Régiségár, a mai Magyar Nemzeti Múzeum közvetlen őse és elődje, 1814. november 14-én lett önálló osztálya.

József nádor, miután egy építész-szakvélemény a meglévő telket alkalmatlannak minősítette, tovább keresett, és a mai telekre esett választása. Az országúton lévő Batthyány-hírtok ebben az időben kívül felelt a városkapukon, vidékies környezetben. A nádor városrendező tehetsége és tekintélye kellett ahhoz, hogy egyfelől meglassa Pest rohamos fejlődésének kilátásait, másfelől, hogy kortársai zúgolódásai ellenére keresztülvigye akaratát.

Az 1832—36-os országgyűlés a Nemzeti Múzeum második alapítójává lett, amikor „a nemzeti művelődés diszere” megalkotta a 36. törvénycikkelyt, amelyben a nemesi rendtől félmillió forintot ajánlott fel az építkezésre. A nádor Pollack Mihályt, „városi polgári építész” szemelte ki tervezőnek, akinek a nevéhez több jeles épület fűződik (budai Sándor-palota, pesti Vigadó Ludoviceum). Pollack a klasszicista stílusban építkező reformkor legkitűnőbb, nemzetközileg legkiemelkedőbb építőművésze volt. A Fundamentum kiadásához a Hazai és Külföldi Tudósítások című lap híradása szerint 1837. június 22-én — 150 esztendővel ezelőtt — fogtak hozzá. Bár az építkezést megzavarta az 1838-as pesti árvízkatasztrófa, mégis aránylag rövid idő alatt befejeződött. 1844 januárjában a főhomlokzat, 1847 júliusában pedig az egész épület körül lebontották az állványokat. Kossuth a Pesti Hírlap tudósításában köszöntötte a várost, a nagy-szerű alkotást és annak tervezőjét. Az 1848-as forradalom emelte a Nemzeti Múzeumot a magyar történelem kiemelkedő színterévé, de a későbbi években is a múzeumkert adott otthont a nemzeti jellegű összejöveteleknek, megmozdulásoknak.

A nemzet múzeuma ma is sokakat vonz patinás falai közé. Az épület 150. születésnapja jó alkalom egy kis beszélgetésre, az új főigazgatóval, Fodor Istvánnal.

— Milyen érzés olyan elődök, mint Kubinyi Ágoston, Pulszky Ferenc, vagy Römer Flóris nyomdokába lépni?

— Közhely lenne azt mondani, hogy óriási megisztetetésnek érzem. A múzeum patinás hagyományvilága egyébként is mindig valamiféle megilletődött tisztelgést váltott ki belőlem. A nemzet múzeuma a magyar nemzet, a magyar föld történetét, a maga legteljesebb mivoltában próbálja a közönségnek bemutatni, elsősorban a tárgyi relikviák alapján. Hasonló múzeum a mi életünkben aligha jön létre. Ez óriási felelősséget ró ránk s ennek a feladatnak elvégzését tenni nagyon szép szolgálat.

— *Természetesen sok találkozás előzte meg az Ön kinevezését, ami azt is jelenti, hogy a Nemzeti Múzeum most is fontos az embereknek. Nem gyakori, hogy belső ember kerüljön ki győztesen.*

— Külföldi ösztöndíjon voltam, amikor a főigazgató, Fülep Ferenc meghalt. Váratlanul ért a jelölésem. A vezető számára mindenképpen előnyös, ha belülről jön, hiszen megspórol néhány évet, amit egyébként az ismerkedésre kellene fordítani.

— *Úgy tudom, ez az első munkahelye...*

— Egyetemi hallgató koromban az esztergomi, a visegrádi és a leányfalui ásatásoknál dolgoztam, s nagy örömmre 1967. október 15-én a múzeumhoz kerültem (akkor még csak szerződéses). Később olyan emberek barátságával gazdagodhattam, mint László Gyula.

— *A régész főigazgatók sorát folytatja. Történetmunk melyik korszakával foglalkozik?*

— Már egyetemistaként elkezdtem magam a magyarság története, véleményem szerint legfényesebb korszakának: az Árpádok korának, a magyar középkornak.

— *Saját maga is rendszeresen vezeti ásatásokat. Kutatási eredményeiből a Honismeret következő számában olvashatunk. A régészeti felárások közlött anyagi szükségességének áthidalására milyen lehetőségek vannak?*

— A régészeti táborok megszervezése nem könnyű feladat, mert ezek az ásatások általában messze vannak a lakott területektől, ezért nehéz megoldani a víz, élelmezés, higiéniai feltételeket. Ennek ellenére minden évben szervezünk egy-két régész-táborot, főként középiskolások részére. Kevés a terepjáró autó, lakókocsi, nincsenek kisépceink. Lehetőséginkhez képest igyekszünk ezen a helyzeten is változtatni. A tudományos kutatások — az ásatástól a feldolgozásig — megvalósulását tehát nem az anyagiak, hanem a felszereltség és a középkerékek hiánya akadályozza meg. A terepen múlt századi feltételek mellett dolgozunk. De még ennél is nehezebb a tudományos munkák megjelentetése. Ha valaki megír egy régészeti monográfiát, legalább öt év, mire megjelenik az Akadémia Kiadónál. Megpróbáljuk ezeket a saját erőnk-ből, egyszerűbb kivitelben megoldani. A múzeumnak van két saját évkönyve, az egyik régészeti, a másik történelmi témában. Ezenkívül a Régészeti Füzetek két sorozatában a kisebbikben még az adott évben rövid, figyelemfelkeltő, a legfontosabb adatokat közlő ásarati jelentések jelennek meg a friss ásatásokról; a másikban terjedelmesebb összefoglaló tanulmányok kapnak helyet, valamelyik világnyelven. Tavaly indítottuk a Magyar Nemzeti Múzeum Adattára című sorozatot, ebben jelent meg egy igen értékes dokumentum, Méri István 1943-ban Kolozsvárott végzett ásatásairól. Ezenkívül számtalan olyan tanulmány készül még, amelyek nem a múzeum kiadványában, hanem más folyóiratokban, kiadványokban, illetve könyvekben jutnak el az érdeklődőkhöz.

— *Ha az intézményi lehetőségei meghatározottak, beszélhetünk-e egyáltalában tervekről és új célokról?*

— Szeretném, ha sokkal nagyobb önállósággal és felelősséggel dolgoznának a különböző részlegek és alkotó közösségek. Mindenkinél megvan a maga feladata. A Magyar Nemzeti Múzeum a nemzet múzeuma, az volt mindig és annak is kell maradnia, a szó legteljesebb értelmében. Tehát elsődleges feladata, hogy a magyar nép és föld tárgyi emlékeit kutassa — ezt várja tőlünk az ország —, ezen belül pedig a magyarságtörténeti studiumok között, a magyar középkorkutatás álljon a középpontban. Ezért fontos, hogy mindenki tegye a dolgát annak tudatában: ez felelősségvállalás a magyar nép múltjáért. A múzeumban a fluktuációtól függően 250—260 ember dolgozik egy időben. Közülük mintegy 40 tudományos munkatárs. A többiek az épület fenntartását, rendeltetésszerű működését biztosítják. Sajnos, a kutatóink megbecsülése nincs arányban a végzett munkával. A nagyobb múzeumok közül a minisztériumhoz tartozókban a legkisebbek a fizetések (az akadémiai intézetekben lényegesen magasabbak). A tudományos munkatársak nálunk a kutató munkájukon kívül tartarvételüket tartanak, kiállításokat rendeznek, vagy újítanak fel, előadnak. Tragikomikus az a helyzet: ha a takarító nem kap fizetésemelést, azonnal továbbáll, de ha a tudományos munkatárs nem kap, marad — hova menjen?

— *Tudná-e tenni valamit a katasztrófális történelmi tudomány megváltoztatásáért? Nem tudom, van-e még rajtunk kívül olyan ország, ahol ehhez hasonló jelenséggel találkozunk...*

— A mi népünk olyan történelemmel rendelkezik, amilyennel kevés ország — nem kell szégyenkezniük miatt! A fiatalok személyiségének kialakításában feltétlenül szerepet játszik a történelmi oktatás. A múzeumoknak a közéletben betöltött szerepe mindenütt módosulóban van. Régebben egyoldalúan csak tudományos műhelyeknek tekintették őket, ám a társadalmi igények mostanra alaposan megváltoztak: egyre inkább közművelődési, oktatási funkció jut nekik, tevékenyebben részt kell vállalniuk a közösség udarának, kultúrájának, izlésének, eszméivel való megismerésében. Nem túlzás, ha kimondjuk: az iskolai történelemoktatást próbáljuk a magunk eszközeivel segíteni, megújítani, sőt befolyásolni is. Sajnos, még nem kellő súlyú és határfokú ez a szerepkör, de ma már szinte mindegyik múzeum magára vállalja az országban. Ez pedig nagy dolog, mert riasztó példák sorozata mutatja, mekkora szükség van erre. Mindez elsősorban a céloknak megfelelő tudatossággal, rendszerességgel összeállított kiállítások révén valósul meg, de sok helyütt egyre több a gyermekfoglalkozás is. Ezeknek a célja, hogy múzeumba szoktassuk őket. A gyermekjátsonapokon egy adott kor hangulatába próbáljuk bevenni őket: például felidézük Mátyás király udvarát, a vívás, a vásárt. Megismer-tjük őket azokkal a tárgyakkal is, melyek kiállításra kerülnek. Az erdélyi kézművességet vagy 1848-at be-

mutató kiállítás többet mond nekik, mint a róluk szóló könyv, amit el sem olvasnak. Persze, sokkal jobban kellene élnünk a modern technika eszközeivel, hasznosak lennének a videokazetták is a foglalkozásokon.

— *Évente hány kiállítás rendezésére van lehetőségük? Tervezik-e a meglévő nagy kiállítások felújítását?*

— A költségvetés évi 2—3 időszaki kiállításra ad lehetőséget — ez mennyiségileg elég, csak az arányoknak kell megfelelőnek lenni. Ha birtokba vesszük a Széchényi Könyvtár kiköltözésével felszabadult helyet, akkor a történelmi kiállítást legalább a kiegészítésig szeretnénk meghosszabbítani, úgy, hogy tükröződjön benne a századforduló körüli szellemi élet. A meglévő kiállítások legnevezetesebbje kétségkívül a magyar koronázási ékszereket bemutató. A koronázási palást új vitrint kap, de ezt még megelőzi az, hogy a koronázási jelvények a díszteremből az egyik első emeleti terebbe kerülnek. Itt lesz a végleges helyük. A felszabaduló díszteremben pedig ismét reprezentatív kiállításokat és tudományos tanácskozásokat szeretnénk rendezni. A hely erre kiválóan alkalmas, hiszen valaha itt ülésezett a magyar Országgyűlés főrendi háza.

— *Megoldja-e helyiség- és raktározási gondjaikat a közeljövőben meginduló rekonstrukció?*

— Mindenképpen segít. A kulturális kormányzat 2,2 milliárdos rekonstrukcióra adott támogatást a Szépművészeti Múzeumnak, az Egyetemi Könyvtárnak és a Nemzeti Múzeumnak. Ez életszükséglet volt, ugyanis a bővítés nélkül le kellene állnunk minden további anyaggyűjtéssel. A rekonstrukció remélhetőleg ebben az évben megkezdődik. Két hatalmas, úgynevezett „kéreg alatti” raktárat alakítunk ki az udvar alatt, amelyek nagyon hosszú időre megoldják az állomány elhelyezésével kapcsolatos minden gondunkat. Az Országos Széchényi Könyvtár kiköltözésével pedig birtokba vehetünk több helyiséget.

— *A történelem és a honismeret elválaszthatatlan egymástól. Van-e a múzeumnak valamilyen kapcsolata a honismereti mozgalommal?*

— Szoros kapcsolatunk van. A régészeti ásatások általában kis településeken vannak, így igen hamar megtalálja egymást a régész és a honismeret szerelme. A régész kényszerül is bekapcsolódni egy-egy táj kulturális életébe; esetenként kiállításokat is rendezünk, segítjük a helyi gyűjteményeket. A magyar múzeumok munkatársai általában részt vesznek a helytörténeti monográfiák megírásában. Kicsit nagyobb publicitást kellene adni ezeknek, jobban felrészni a közvéleményt a föld értékei iránt. Ugyanis elég kevés bejelentés érkezik hozzánk, pedig ez nagyon fontos, mert a mai talajművelés végső megsemmisüléssel fenyegeti a földi leleteket. A bős—nagyarosi vízlépcső területére 10 millió forintos kutatási támogatást kaptunk. Igyekszünk minden fontosabb leletet megmenteni.

Zika Klára

A Nemzeti Múzeum. R. Alt vízfestménye, 1847. (Budapesti Enciklopédia)

